

Seljuk-türkmen esgerleriniň Anadoludaky ilkinji gonamçylygynyň syry: «Jennet çukury»

Category: Geň-taňsy wakalar, Kitapcy

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Seljuk-türkmen esgerleriniň Anadoludaky ilkinji gonamçylygynyň
syry: "Jennet çukury" SELJUK-TÜRKMEN ESGERLERINIŇ ANADOLUDAKY
ILKINJI GONAMÇYLYGYNYŇ SYRY: «JENNET ÇUKURY»

*Häzirki Türkiýäniň Konýa şäheriniň Musalla gonamçylygynda
Malazgirt söweşinden öň Beýik Seljuk imperiýasynyň hökümdary
Soltan Alp Arslanyň esasy goşunyň öňünden Anadola iberen goşun
birlikleriniň wizantiýalylar tarapyndan uçdantutma şehit
edilip, meýitleriniň atylan çukury bar...*

Şehit gany siňen bu syrly çöketlige häzir «Jennet çukury»
diýilýär. Anadoly Seljuk-türkmen döwletiniň taryhy boýunça
ylmy-barlag işlerini alyp barýan taryhçy Muhammet Aly Orak,
seljuk esgerleriniň şehit edilenden soň wizantiýaly esgerler
tarapyndan şol wagt suwdan doly bolan çukura atylandyklaryny
aýtdy.

«Türkmenlere Anadolyň derwezesini açan ýeňiş» diýilýän
Malazgirt söweşi 1071-nji ýylyň 26-njy awgustynda Alp Arslan
tarapyndan ýolbaşçylyk edilýän türkmen goşuny bilen
Wizantiýanyň goşunynyň arasynda bolup geçip, söweş

türkmenleriň hasabyna tamamlanypdy.

Konýanyň Musalla gonamçylygyndaky we beýleki guburlara garanda çukur görnüşinde bolan köpçülikleýin jaýlanan bu mazaryň ýerleşýän ýeri Malazgirt söweşinden öň Konýa çenli gelen türkmen goşunynyň şehit edilip, jesetleriniň atylan ýeridir. «Jennet çukury» diýilýän bu giň meýdanda 2006-njy ýyldan soň adam jaýlanmasy bes edildi. Ol ýerde Konýa şäher häkimligi tarapyndan «Jennet çukury» atly tanadyjy ýazgy asylyp goýuldy. Anadolynyň ilkinji köpçülikleýin jaýlanan «Jennet çukury» mazarystanlygynda birnäçe taryhy gymmaty bolan mazar daşlary we görlehatlar bar.

• Seljuk şehitleri suwly çukura atylypdyr...

Taryhçy Muhammet Aly Oragyň aýtmagyna görä, «Jennet çukurynda» ýatan türkmen şehitleri Malazgirtten öň Anadola gelýärler we wizantiýalylar bilen çaknyşýarlar. Söweşde şehit bolan seljuk esgerleri şol döwür içi suw bilen doly çöketlige atylypdyr.

• Suwly guýa Zemzem suwy garyşdyrylypdyr...

Ol meýdanyň soňra «Jennet çukury» diýip at alandygyny aýdýan Aly Orak ýüz ýyl mundan öňki çeşmeleri yzarlanda, bu ada duş gelmändigini belläp, şeýle diýdi:

«Bu ýer boýunça şeýleräk bir maglumat bar: Gutulmyş ogly Süleýmanşa şu ýerde guýy gazdyrýar. Şol guýy hem adamlary agyz suwy bilen üpjün edipdir. «Zemzem garyşdyрма» diýen wakadan hem söz açylýar. Mekgä gidip haj parzyny berjaý edip gelen hajylar ilkinji türkmen şehitleriniň ýatan ýeri bolandygy sebäpli bu ýerde gazdyrylan guýa ýanlarynda alyp gelen zemzem suwundan suw goşup, guýynyň zemzem düzümlü suwuny köpeldipdirler. Wakanyň geň ýeri şu: ýakyn taryhyň belli taryhçylarynda, hatda Ybraýym Hakgy Konýalynyň işlerinde-de «Jennet çukury» diýen söz agzalmaýar. Çöketligiň «Jennet çukury» diýip at almasy soňky döwürde bolan bolmaly. Çünki 100 ýyl mundan öňem şeýle ada – maglumata gabat gelinenok».

• Bu ýerem edil Ahlat ýaly möhüm ýer

Konýanyň Anadoly Seljuk döwletiniň paýtagty bolandygyny ýatladýan taryhçy Muhammet Aly Orak, hut şu sebäpli-de «Jennet çukury» çöketliginuň Bitlisuň Ahlat raýonyndaky Seljuk gonamçylygy ýaly möhüm ähmiýetli ýerdigine ünsi çekýär.

Gazuw-agtaryş işleri geçirilse, birnäçe gymmatly taryhy tapyndylaryň orta çykma mümkinçiliginiň bardygyny aýdýan Aly Orak şeýle diýýär: «Jennet çukuryň» gündogarynda Syrajeddin Urmewiniň kümmedi bar. Urmewi XIII asyrda ýaşap geçen kazy. Bu kazynyň kümmediniň bärdedigi birnäçe taryhy çeşmede agzalýar. Bu ýerde çynlakaý barlaglar geçirilse, seljuklaryň mazar otaglary orta çykar. Tehnologiýanyň kömegi bilenem bu otaglary anyklamak mümkinçiligi bar. Çöketlikde sanardan kän ýazgyly we bezegli seljuk mazar daşlary, görlehatlar bar. Emma biziň görýänlerimizden has köpi gumuň aşagynda galypdyr. Bärdäki görlehatlar we mazar daşlary çykarylsa seljuklaryň taryhy boýunça ençeme maglumatlary edinip bileris. Soňky asyrda bu çöketlik «Jennet çukury» diýen at bilen köp dile düşýär. Bu ýer seljuklaryň Ahlatdaky gonamçylygy ýaly möhüm taryhy ýerdir. Çünki bäre Anadoly Seljuk-türkmen döwletiniň paýtagtydyr. Bu şäher birgiden alymyň, aryfyň, intellektual we sungat adamlarynyň ýaşan şäheridir».

Hasan DÖNMEZ,

Konýa, (DHA). Geň-taňsy wakalar